

Posudek na disertační práci
Posudek oponenta disertační práce

Využití Feuersteinova instrumentálního obohacování pro rozvoj čtenářských strategií dospívajících s dyslexií

kterou předkládá Mgr. Hana Burešová

I. Stručná charakteristika práce

Předložená práce je tradičně členěna na teoretickou a výzkumnou část. Dohromady čítá devět číslovaných kapitol, úvod, závěr, použitou literaturu a různorodé přílohy. Obě hlavní části se z hlediska rozsahu jeví vyvážené. Teoretická část se postupně věnuje všem hlavním tématům, jež úzce souvisejí s problematikou projektu disertační práce. Dvě hlavní oblasti práce jsou zachyceny v první a třetí kapitole, které se věnují dospívajícím s dyslexií a intervenčnímu programu Feuersteinova instrumentálního obohacování. Obě kapitoly působí uceleně, veškeré důležité informace, jež by čtenář v textu očekával, jsou uvedeny. Na vzdělávání dospívajících s dyslexií navazuje druhá kapitola, která se problematice věnuje z lingvistického a didaktického úhlu pohledu. Zde autorka hovoří o přístupech a teoriích věnovaných čtení, resp. čtení s porozuměním, především s důrazem na vzdělávání dospívajících. Dále pak shrnuje, kde a v jaké podobě nalezneme informace o čtení v kurikulárních dokumentech. Stojí za pozornost smutný fakt, že toto téma není v oficiálních vzdělávacích dokumentech nijak významně zastoupeno. Ve třetí kapitole je představen intervenční program instrumentální obohacování (dále také FIE). Informace jsou doplněny o teorie, jež se staly východisky programu, i stručným odborným životopisem R. Feuersteina. Autorka navíc pečlivě prozkoumala, kde a jak je program FIE využíván v českých školách, což je velmi zajímavá a přínosná podkapitola dané části. Na téma FIE navazuje opět obecnější didaktické téma, do něhož autorka zasahuje principy FIE i teorií, na nich R. Feuerstein svůj program vybudoval. Zcela souhlasím, že jde o přístup korespondující s konstruktivismem. Pozoruhodné jsou také informace o kognitivním přístupu ke vzdělávání, jež jednoznačně představuje moderní přístup k edukaci.

Empirická část velmi podrobně popisuje proces vzniku výzkumného designu. Autorka již na závěr teoretické části shrnuje zkušenosti ze zahraniční stáže, která ji podnítila ke koncipování materiálů pro vlastní výzkum i jeho realizaci. Výzkum měl longitudinální charakter a dominovala mu kvalitativní metodologie. Autorka bohužel při sběru dat čelila obtížím při hledání respondentů pro studii takového rozsahu. Některé školy odmítly spolupráci, proto nakonec získala pouze menší výzkumný soubor, s nímž měla příležitost dlouhodobě spolupracovat. Data o jednotlivých respondentech ovšem analyzovala z mnoha různých úhlů pohledu. Kromě vlastních terénních poznámek využívala deníkové záznamy respondentů, dotazníková šetření, jež jim administrovala, videozáznamy i materiály, které respondenti v průběhu spolupráce vyprodukovali. Data jsou následně shrnuta formou případových studií, v nichž se ukazují pokroky, které se bohužel nepromítly do kvantitativního vyhodnocení výsledků diagnostiky, jež byla před zahájením a po ukončení intervencí respondentům administrována. Očekávání z projektu se tak naplnila pouze zčásti, což ovšem jeho význam a kvalitu nijak neznevažuje.

II. Zhodnocení práce a jejích částí

Celá práce je velmi přehledně strukturovaná, témata na sebe logicky navazují, informace jsou sdělovány srozumitelně. Za unikátní charakteristiku teoretické části pokládám propojení lingvodidaktických a pedagogickopsychologických přístupů. Jsem přesvědčena, že není mnoho čtenářů, pro které by alespoň některé části práce nebyly díky její multidisciplinaritě zcela nové. Ze svého úhlu pohledu mohu konstatovat, že informace o dyslexii u dospívajících i o programu FIE shrnují vše podstatné. U teorií R. Feuersteina jsem také velmi ocenila volbu některých pojmů v českém překladu, jež rozhodně obohacuje oficiální terminologii. Se zájmem jsem si přečetla druhou kapitolu, která určitě obohatila mé dosavadní znalosti o výuce mateřského jazyka.

Za těžiště práce pokládám výzkumnou část, a to navzdory nízkému počtu respondentů i nejednoznačným výsledkům. Autorka obdivuhodným způsobem propojila principy programu FIE se svými vlastními, originálními materiály, zácil-

nými na populaci dospívajících s dyslexií. Jedná se o cílovou skupinu, která bývá z hlediska intervencí méně protěžovaná, systematické materiály pro rozvoj oslabených oblastí často chybí. I proto je práce autorky velmi přínosná.

Rovněž způsob, jak propojuje Feuersteinovu teorii deficitních kognitivních funkcí se čtenářskými dovednostmi, resp. porozuměním textu je velmi originální. Tento pohled na proces čtení u žáků s dyslexií je následně využíván i při analýze dat, což jen podtrhuje autorčino porozumění teoretickým východiskům programu FIE.

Za poněkud problematictější pokládám snad jen stanovení výzkumných otázek, jež jsou naznačeny už na straně 68 v kapitole o východiscích výzkumu, a následně jsou znovu uvedeny na straně 71. Některé z otázek se víceméně opakují na obou místech, jiné jsou nové. Ačkoli jsou samotné otázky velmi přesně vymezené a opět potvrzují autorčin vhléd do problematiky, je poněkud méně přehledné, kterými z nich se máme řídit při dalším čtení textu. Dokonce se domnívám, že je poněkud náročnější v rámci popisované studie na všechny otázky odpovědět.

Přestože se v kvantitativní části analyzovaných výsledků nepotvrdila očekávání, práci to nijak neubírá na kvalitě. Kladu si otázku, zda získaná data od jednotlivých respondentů nemohou být zkreslena jejich hlubší sebereflexí čtenářských i celkových školních dovedností. Je možné, že při nutnosti kvantitativního zhodnocení dovedností byli žáci vůči sobě zbytečně kritičtí. Velmi malý soubor respondentů, u nichž byly údaje z diagnostiky zpracovávány, pak mohl vést k dojmu, že došlo ke zhoršení výsledků. Ve studii tohoto typu bych za stěžejní pokládala kvalitativní údaje.

Po formální stránce lze konstatovat, že práce je psána velmi kultivovaným a čtivým jazykem. Je z ní zřejmé, že má autorka k češtině osobní i odborný vztah. Text využívá přiměřené množství odborných zdrojů. Způsob zpracování jednotlivých kapitol teoretické i výzkumné části svědčí pro autorčino kritické myšlení, odbornou erudici i náležité porozumění zvolené problematice.

III. Dotazy k obhajobě

Lze v tuzemské či zahraniční literatuře nalézt podobné výzkumné studie, s nimiž by bylo možné o výsledcích výzkumu diskutovat, které by pomohly interpretovat získaná data, případně podpořily celou studii? Jaké má autorka další plány s didaktickými materiály, jež pro účely své disertační práce vytvořila?

IV. Závěr

Mgr. Hana Burešová předložila práci, která splňuje požadavky standardně kladené na disertační práci. S radostí ji doporučuji k obhajobě.

Vybrané pasáže práce doporučuji také publikovat v odborných periodících.

Praha 4. 6. 2017

PhDr. Lenka Krejčová, Ph.D.